

DM MAGAZIN

L. évfolyam 14. szám.

Szeged, 1944. december 5. kedd

Egyes számok ára 40 peng

DÉLMAGYARORSZÁG

A Magyar Nemzeti Függetlenségi Front Lapja

Balogh István dr.
Függelék KiadóSzerkesztőbizottság:
Erdel Ferenc
Nemzeti PárttagRévai József
Magyar Kommunista PártSzeged népe hűtelt
A Magyar Nemzeti Függetlenségi Front
programja mellett

Lelkes tüntetés a Vörös Hadsereg mellett

A szegedi Városi Szakszervezetek Tanácsa, a Magyar Nemzeti Függetlenségi Front (MNFF) lapjaként mintegy filius ante patrem 1944. november 19-én újrarendezett Délmagyarországban egy hét múltán „Nemzeti Bizottságot Szegeden!” címmel erélyes hangú vezércikk jelent meg, amely az alakulóban levő legális népfront szegedi szerveinek életre hívását sürgette. A névtelen cikkíró, akiben Révai Józsefet gyaníthatjuk, a demokratikus pártok összefogására alapuló szervezet elsősorban a városi közigazgatás demokratikus háttérjének, a nép politikai vezetőjének, egyben példának szánta az ország más városai számára. Ez ugyan még nem kormány, mégis olyan orgánus lesz — írta —, amelyre „az új, független, demokratikus Magyarország ideiglenes kormányát” támaszkodhat majd. „A Szegedi Nemzeti Bizottság megalakulása jel lesz az országnak, felhívás lesz a nemzethez: vegye kezébe sorsát, fogjon össze minden igaz magyar, hogy közös erővel mentő sük szerencsétlen hazánkat!” (DM 1944. nov. 26.)

A Szegedi Nemzeti Bizottság kezdeteiről

A Magyar Nemzeti Függetlenségi Front (MNFF) lapjaként mintegy filius ante patrem 1944. november 19-én újrarendezett Délmagyarországban egy hét múltán „Nemzeti Bizottságot Szegeden!” címmel erélyes hangú vezércikk jelent meg, amely az alakulóban levő legális népfront szegedi szerveinek életre hívását sürgette. A névtelen cikkíró, akiben Révai Józsefet gyaníthatjuk, a demokratikus pártok összefogására alapuló szervezet elsősorban a városi közigazgatás demokratikus háttérjének, a nép politikai vezetőjének, egyben példának szánta az ország más városai számára. Ez ugyan még nem kormány, mégis olyan orgánus lesz — írta —, amelyre „az új, független, demokratikus Magyarország ideiglenes kormányát” támaszkodhat majd. „A Szegedi Nemzeti Bizottság megalakulása jel lesz az országnak, felhívás lesz a nemzethez: vegye kezébe sorsát, fogjon össze minden igaz magyar, hogy közös erővel mentő sük szerencsétlen hazánkat!” (DM 1944. nov. 26.)

A Szegedi Nemzeti Bizottság (SZNB) az MNFF zászlóvontásának előzetesén, 1944. december 2-án legelső ilyen szervként alakult meg a folszabadult ország egészén. Noha illetékesség elvileg csak a város határáig terjedt, politika szerepe, példadása ezen jóval túlnőtt.

Az SZNB kezdetétől fogva az öt demokratikus párt, valamint a szabad szakszervezetek paritásán alapuló szerve volt. E tagszervezetek 2-2 rendes és 2-2 póttágy helyi illeté meg. Noha a tagok és a póttágyok elvileg nem voltak egyenjogúak, rövidesen eltűnt ez a megkülönböztetés.

A Magyar Kommunista Pártot (MKP) Gombkötő Péter és Komócsin Mihály, póttággként pedig Szirmai István és Bohó András képviselte. A Szociáldemokrata Párt (SZDP) delegátusa Valentiny Ágoston és Vörös József, pótképviselője pedig Komáromi István és Paricséti Mihály volt. A Szabad Szakszervezetek (SZSZ) vezetősége a munkáspártok közötti paritás alapján Gyólai Istvánt és Domby Bélát, póttággként pedig Strack Adámot és Horváth Józsefet küldte be a bizottságba. A Független Kisgazdapártot (FKGP) Balogh István és Kispéter Lőrinc képviselte, miután az előbbi államtitkár lett, az utóbbi pedig soha nem jelent meg. Donászy Kálmán és Bak Károly póttágyok jártak el az ülésekre. A Demokrata Polgári Párt (később: Polgári Demokrata Párt, PDP) rendes tagja Örley Zoltán és Pap Róbert, póttágya Vén Imre és Lukács Géza volt. A Nemzeti Parasztpárt (NPP) delegátusa Erdel Ferenc és Bozsó János volt; helyettük póttággként Erdel Sándor és Somogyi Imre szerepelt.

Az SZNB első elnöke Balogh István volt alsóközponti plébános (FKGP), első titkára pedig Gombkötő Péter (MKP) volt. Az elnöklést, előbb helyettesként, 1945. április 13-tól pedig elnökként, Donászy Kálmán hírlapíró (FKGP) vette át. A jegyzői tisztelet Gara Pál, a kommunista párttitkarság adminisztrációjának vezetője látta el.

A város közigazgatása új vezetőkkel, ám egyelőre a régi keretek között folytatván munkáját, apparátusát tekintve ez ideig keveset változott; új, szükség hozta szervekként működtek: október 21-től Szeged Város Gazdasági Bizottsága, mint a legelső pártközi szerv, november 23-tól a szűkebb városi tanács, továbbá a városi kommunista tanácsadó bizottság. Az 1929:XXX tc. alapján álló régi törvényhatósági bizottság összehívására egyéb okokon kívül antidemokratikus összetétele miatt sem kerülhetett sor, már az SZNB megalakulása előtt megállapodás született egy 60 tagú városi képviselő életre hívásáról. (Balogh István: *Sürgős program*, DM 1944. nov. 30.). E „városi törvényhatósági tanácsot” az SZNB december 4-én a tagszervezetek egyenlő képviselői alapján pusztán tanácsadó szerepkörben akarta létrehozni, a kommunisták határozott kívánságára azonban 12-én mégis megváltoztatván álláspontját, az új városi törvényhatósági bizottság mandátumaiból a pártokat súlyozva, az erőviszonyokhoz igazodva részeltette. Az MKP és az FKGP 15–15, az SZSZ 12, az SZDP 10, a PDP és az NPP 9–9 tagsági helyet kapott. A testület, amely a közbejött események miatt csak december 27-én ültetett össze — lényegileg jogelődjének hatáskörében — „törvényhozó”, azaz határozathozatali joggal rendelkezett. Összetételét és hatáskörét tekintve mintául is szolgált a 14/1945. ME sz. rendelet által megújított helyi önkormányzati testületeknek.

A Szegedi Nemzeti Bizottság képviselői Debrecenben ott voltak azon a december 13-i megbeszélésen, amelyen az Ideiglenes Nemzetgyűlés Előkészítő Bizottsága megalakult, és a Magyar Néphez! címmel felhívást bocsátott ki (DM 1944. dec. 17.). egy új országos ideiglenes népképviselői testület megalakítására. Ebben Szeged 25 mandátumot nyert, az SZNB azokat december 16-án osztotta föl. Hamvas Endre csanádi püspöknek, Purjesz Béla professzornak és Rákosi Mátyásnak, az MKP egyelőre még Moszkvában várakozó vezetőjének felajánlva egy-egy mandátumot, a többiből a tagszervezetek „hosszas vita” után így részesedtek: az MKP 5-öt, az FKGP 5-öt, az SZSZ 4-et, az NPP 3-at, az SZDP 3-at, a PDP pedig 2-t kapott. A tagszervezetek által a képletes közös listára delegált tagokat a Belvárosi Moziában még aznap tartott népgyűlés közvetlen demokratikus alapon, mintegy közfelkiáltással erősítette meg. A lelkes hangulatú gyűlést egyébként Balogh István nyitotta meg, az előkészítő bizottság felhívását Vörös József, a „város közönsége által küldendő névsorát” Örley Zoltán olvasta föl, az előkészítő bizottság nevében pedig Révai József adott programot. (Szeged népe megválasztotta az Ideiglenes Nemzetgyűlés szegedi küldötkeit... DM 1944. dec. 19.)

Bármilyen különös, a szegedi küldöttek névsorai körül máig némi bizonytalanság van. A források közötti ellentmondások feloldását korábban megkísérelvén (Szeged

A program születése

Az ország felszabadulásával minden vonatkozásban új helyzet alakult ki. A forradalmi és demokratikus erők pártjának, a kommunista pártnak számolnia kellett a megváltozott körülményekkel, és olyan programot kellett meghirdetnie, amely biztosította a legszélesebb összefogást a lerombolt ország újjáépítésére. Olyan programot kellett meghirdetni, amelynek megvalósításában egy szűk csoport kivételével többekéssé minden osztály és csoport érdekelve volt. A programnak az ország előtt álló legfontosabb feladatok megoldására kellett mozgósítania az összes lehetséges erőket. Biztosítani kellett a széles nemzeti összefogást. Ezeknek kellett meghatározniuk a program jellegét.

A kommunista párt vezetése

reálisan mérte fel a helyzetet, s ez ki is fejeződött az 1944 október elején elkészített programban. Mint ismeretes, a pártnak ekkor két központi bizottsága volt; az egyik az országon belül, hallatlanul nehéz körülmények között, illegálisan dolgozó központi bizottság, a másik a Szovjetunióban működő külföldi bizottság. A párt mindkét vezető testülete szükségesnek tartotta a fentieknek megfelelő program kidolgozását, el is készült a két programtervezet, de több ok miatt a KÜB által kidolgozott program került nyilvánosságra és elfogadásra. Ha nem is részletezhetjük e rövid cikk keretében az illegális KB programtervezetét, arra mégis szükséges rámutatni, hogy lényeges különbség a két program között nem volt. Jellemzően, a fő feladatok meghatározásában a két központi bizottság programja megegyezett.

A program bevezetőjében Magyarország akkori válságos — „Mihács óta nem volt ilyen súlyos helyzetben az ország” — helyzetének jellemzése és a nemzeti összefogás szükségességének indoklása található. Az ország újjászülésének feltétele az összes hazafias, haladó erők összefogása a Magyar Nemzeti Függetlenségi Frontba való tömörítése.

Ha a fejezetből állt a program, fontosabb követelésekkel: Az ország cselekvő részvétele a magyar és német fasizmus megsemmisítésében, a felszabadító Vörös Hadsereg messzemenő támogatása, a hazatérők és háborús bűnösök népbíróságok elé állítása, a fasizmus teljes kiirtása, a demokratikus jogok biztosítása. A demokrácia alapjainak megszilárdítására a legkövetkező határidőn belül széles körű földreformot kell végrehajtani. Az ország gazdasági önállóságának megszilárdítása és fokozása érdekében erőteljes ipar- és kereskedelemfejlesztő politikát kell folytatni. Az elődök egyékvállalatokat meg kell szüntetni. A karteletet és a nagybankokat állami ellenőrzés alá kell helyezni. Állami tulajdonba kell venni a föld mélyének kincseit és a köztereket szolgáló vállalatokat. Biztosítani kell a munkásság sok évtizedes szociálpolitikai követeléseit. Az újjáépülő országnak demokratikus külpolitikát kell folytatnia. Az ország demokratikus átalakításának meggyorsítása érdekében a demokratikus pártok megbízottjaiból és kipróbált Hitler-ellenes hazafiakból nemzeti bizottságokat kell létrehozni. A demokratikus rend megszilárdítására a nemzetgyűlés összehívása és az ideiglenes kormány létrehozása szintén sürgős feladat. A párt célja a fenti programmal az összes demokratikus pártok és szervezetek összefogásának biztosítása, és ezen keresztül a nemzeti megújulás elősegítése.

A Szegeden újjászerveződött legális pártvezetés a program nyilvánosságra hozatala (1944. november 30.) előtt megvitatta a tervezetet a szegedi kommunistákkal. A vitára 1944. november 19-én, a szegedi kommunisták 2. taggyűlésén került sor. A programjavaslat ismertetése után Révai József fűzött megjegyzéseket a programhoz, indokolta annak demokratikus jellegét. Ezzel kapcsolatban többek között hangsúlyozta: „Biz-

tosra veszem, hogy van igen sok régi és új kommunista, aki egy kicsit furcsálkodva hallgatta végig ezt az akcióprogramot. Hogy lehet az, hogy nem a szocializmusért, hanem a demokráciáért harcol? Sokkal szerényebb cél ez, mint a 25 évvel ezelőtti Biztosra veszem, hogy sokan nem értik ezt, és sokan nem értenek egyet ezzel. A célunk az, hogy mindenki megértse ezt a programot és mindenki megértse azt, hogy a szabad, független demokratikus Magyarország megvalósítását tűztük ki legfőbb célunkul... Összpontosítani kell a nemzeti erejét, ez az egyik fő ok, amiért nem a szocializmust hirdetjük...”

A program követeléseit, de Révai József indoklása is mutatta, hogy a párt tisztában volt az ország előtt álló forradalom jellegével, azzal, hogy 1944–45-ben hazánkban demokratikus forradalom volt napirenden. Ez a forradalom azonban kezdetől fogva több, mint általában a burzsoá demokráciát eredményező forradalom, szükségzerűen túlmegy azon, s ezért készítheti elő a szocializmusba való átmenetet. Révai József ezt is hangsúlyozta: „Mi ha azt mondjuk, hogy demokratikus, független Magyarországot akarunk, nem burzsoá-kapitalista demokráciát akarunk, hanem népi demokráciát, olyan demokráciát, ahol a nép szabadságjogai valóság, nem pedig fügefalevél a kizsákmányolás számára, ahol a föld a paraszté, ahol meg van semmisítve a magyar nagybirtokos osztály, ahol az államhatalom szervei a nép kezében vannak, az öntudatos, szervezett munkásság, tehát a kommunisták kezében is.”

A hozzászólók általában elismerték a program konkrét célkitűzéseinek helyességét, de többben újabb követelések programba vételét javasolták. Különösen nagy hangsúlyt kapott a mélyreható földreform és a nagytőke korlátozásának követelése. A taggyűlésen a Központi Vezetőség tagjai vitába szálltak a túlzó követelésekkel, megértették a demokratikus program szükségességét és helyességét. A vita eredményeként a taggyűlés az alábbiakban határozott:

1. A taggyűlés teljes mértékben helyesli és magáévá teszi a párt Központi Vezetősége által előterjesztett akcióprogramot.

2. Haladéktalanul meg kell indítani a kérielhetetlen harcot a nyilas banditák ellen és utasítja a városi tanácsban, a rendőrségen, a polgárőrségen működő kommunistákat, hogy teljes erejüket vessék latba annak érdekében, hogy a városi hatóságok a nyilasok elleni harcot teljes erővel folytassák.

3. A szegedi kommunisták kötelessége minden erejükkel odaadni, hogy a többi demokratikus, németellenes pártok részvételével megalakuljon a Magyar Nemzeti Függetlenségi Front szegedi bizottsága.

4. A szegedi kommunisták a párt Központi Vezetősége által előterjesztett akcióprogram értelmében teljes erővel fognak harcolni a független, demokratikus, népi Magyarország megvalósításáért.

Természetesen az 1944. november 19-i taggyűlés után is fontos feladat volt a párt programjának, politikai irányvonalának megértése és elfogadása. A szegedi kommunisták taggyűlése azonban az első jelentős lépés volt ezen a téren. A párt programjának helyességét az élet igazolta. Bizonyítja ezt az is, hogy két héttel a taggyűlés után már létrejött a demokratikus pártok szövetsége, a Magyar Nemzeti Függetlenségi Front, amely jelentékeny változtatásokkal a párt programját tette magáévá. A mondottakat azonban leginkább az eredmények igazolták. A munkásosztály és forradalmi pártja vezetésével sikerült a fasizmus és a háború okozta szenvedések idejét lerövidíteni, a lerombolt országot újjáépíteni. A program valóra váltása megteremtette az alapját a szocializmusért folytatott küzdelemnek. A Szegeden megalakult Magyar Nemzeti Függetlenségi Front pártjai ezt a programot magukévá tették és elfogadták.

RÁCZ JÁNOS

Munkások! Magyar Ifjak! Polgárok! Magyar Asszonyok!

Vasárnap, december 3-án délután föl 2 órakor

a Magyar Nemzeti Függetlenségi Front a Városi Színházban

NAGYGYŰLÉST

tart, melyen a pártok vezetői beszámolójukat tartják.

Független Kisgazdapárt Nemzeti Parasztpárt Magyar Kommunista Párt Szociáldemokrata Párt Demokrata Polgári Párt Szabad Szakszervezetek

Előkészítő Bizottság.